

RETNINGSLINJER TIL FORSKRIFT OM VELFERD FOR HEST

Fastsatt av Mattilsynet 21. juli 2006. Retningslinjene er utarbeidet med hjemmel i forskrift om velferd for hest 2. juni 2005 nr 505, § 31 annet ledd.

Retningslinjene skal bidra til en lik og harmonisert tolkning og gjennomføring av bestemmelsene i forskrift om velferd for hest. Kravene i retningslinjene skal fortrinnsvis oppfylles for nybygg, og er veiledende for bestående staller og det skjønn som må utøves i det enkelte tilfelle.

De anbefalte tall (størrelser) som er gitt i retningslinjene er minimumstall. I mange tilfeller vil større arealer kunne gi mer hensiktsmessige innredningsløsninger og bedre trivsel, helse og tilvekst for dyra, og det kan i enkelte tilfeller være nødvendig å kreve større arealer for å gi gode løsninger.

De paragrafer som trenger nærmere forklaring, blir omtalt.

Til § 3 Definisjoner

Registreringspliktig hestehold: Det er rimelig å se på hvor mange hester som disponeres av driftsenheten og hvor mange hester som står i stallen. Hvis antallet overstiger 10, er hesteholdet å se på som registreringspliktig selv om det kan være 10 forskjellige hesteholdere som har ansvaret for hestene.

Med hestehold menes i forskriften driftsenhet, stall eller utedrift som drives som en enhet. Flere anlegg/staller på en driftsenhet kan regnes som ett hestehold. To eller flere staller på forskjellige steder kan også registreres som ett hestehold. Hester i en og samme stall kan imidlertid ikke regnes å tilhøre ulike hestehold, unntatt tilfeller med to næringsmessigs atskilte enheter, f. eks. to travtrenere i felles stall.

Hestepensjonat: Virksomheten har det fulle daglige ansvar for hestenes tilsyn og stell.

Dersom hesteeierne selv eller gjennom andre regelmessig utfører hele eller deler av stellet eller mosjonerer/trener hestene, regnes virksomheten ikke som hestepensjonat.

Treningsstall: Virksomhet som kun trener egne hester, omfattes ikke.

Hestepensjonat, hestesenter og treningsstall omtaler "virksomheter". I dette ligger at driften har et visst omfang. Det er ikke rimelig å kreve tillatelse til å drive hestepensjonat ved f.eks. kortvarig opphold for en enkelt hest, eller av virksomhet som bare tar imot hester på sommerbeite.

Til § 4 Generelt

Bestemmelsene omfatter både stell og pleie av hestene og konstruksjon og vedlikehold av bygninger og utearealer der hester holdes.

Det må tas hensyn til at hester er flokkdyr med behov for sosialt samvær med artsfrender. Hester i en flokk har i tid sterkt sammenfallende aktiviteter, og alle dyr må derfor f.eks. kunne ete eller ligge samtidig.

Til § 5 Kompetanse

Utdanningsopplegg som vil bli vurdert, kan være landbruksskole, videregående skole med hestefag, stallmesterkurs og spesielle kurs fra næringen. Realkompetanse (praktisk arbeidserfaring) vil også kunne godkjennes.

Det vil bli gitt informasjon om hva som vil bli godkjent som kompetansegivende utdanning og realkompetanse når dette er vurdert nærmere.

Til § 6 Hestepass og helsekort

Hestepass utstedes av instans godkjent av Mattilsynet for føring av dyreregister/stambok for hest. Dette er de fleste av de godkjente raseforeningene. Norsk Hestesenter utsteder pass til reinrasede hester av de norske rasene. Det norske travselskap utsteder pass til

de to traverrasene. Også for ikke stambokberettigede hester etableres det en ordning for utstedelse av pass. Liste over godkjente instanser finnes på Mattilsynets hjemmesider. Helsekortet skal være merket med hestens navn og registreringsnummer og inneholde ordnede oppteignelse over alle medisinske behandlinger, ført av behandlende veterinær og hesteholder. Forslag til helsekort finnes i vedlegg 1 og er også tilgjengelig på Mattilsynets hjemmesider.

Tilsyn med etterlevelse av kravet om hestepass og helsekort.

[Forskrift om reinavla \(godkjente/registrerte\) dyr av hestefamilien](#) krever at alle registrerte dyr av hestefamilien født etter 31. desember 1997 skal ha fått utstedt hestepass.

Overgangstiden for det *generelle* kravet om hestepass i forskrift om velferd for hest har vist seg å være for kort, bla. pga begrenset kapasitet hos passutstederne, og det vil ta noe tid før en kan forvente at alle hester har hestepass. Tilsynet bør begynne med å kreve hestepass hos de virksomhetene som trenger tillatelse etter § 28 og gi dem en rimelig frist for å oppfylle bestemmelsen. Kravet til føring av helsekort må likevel forutsettes oppfylt.

Hestepasset skal følge hesten ved inn- og utførsel og ved slakting.

Til § 7 Bygning, rom m.m. og § 24 Innredning av stall

Det skal ikke være flere hester på stedet enn at kravene til bygninger, rom og innredning til enhver tid er oppfylt for hver enkelt hest. Hold av flere hester enn det er stallplasser til, der hester er ute og inne på skift, skal ikke anses som å oppfylle forskriftens krav.

De mål som angis nedenfor, er normer basert på nåværende kunnskap om hesters behov.

Dørbredde og dørhøyde

Mange hester kvier seg for å passere trange åpninger og kan komme til skade hvis de skynder seg igjennom. Hestene må lett kunne gå igjennom dører og passasjer med hodet i normal holdning, uten å slå borti kantene og uten risiko for å hekte fast salutstyr eller seletøy. Man må være obs på dørhåndtak o.l. Døråpninger bør være minst 1,20 m brede og 2,20 m høye. Målene kan reduseres noe til ponnier.

I liggehaller og løsdriftssystemer bør dørene være slik plassert og utformet at ikke enkelte hester kan hindre andre i å komme ut og inn. Døråpninger bør derfor være så brede at to hester lett kan passerer hverandre, minst 2,20 m. Det er en fordel med to alternative dører, gjerne i hver sin ende av samme langvegg.

Skillevegger

I bokser gir skillevegger med sprinkler helt ned god mulighet for sosial kontakt mellom hestene, men forutsetter at hestene er rolige og kjenner hverandre. Skillevegger med tett underdel som hindrer spark, og vannrette eller loddrette sprinkler over vil være mest egnet i de fleste tilfeller. Avstanden mellom sprinkler må være slik at hestene ikke kan sette fast ben eller hode, og bør være under 5 cm for små hester og under 8 cm for store, eller mer enn 15-18 cm. Det samme gjelder for andre åpninger hestene kan nå, som sprinkler foran vinduer, over skillevegger, under dører og vegger og mellom vegger og innretninger i boksen.

Tette skillevegger helt opp rundt hele boksen anbefales ikke til permanent oppstalling, da dette vil begrense hestens adgang til sosial kontakt og utsyn og gi dårligere klima i boksen. Tett skillevegg mot en eller begge nabobokser kan være en fordel der det er mye utskifting av hester, som lett skaper krangling mellom nabohestene. Samme hensyn kan gjelde ved oppstalling av hingst.

Smale spalter eller små hull i tett del av skilleveggen kan bedre luftsirkulasjonen.

Skillevegger mellom spiltau bør ha tett underdel i en høyde som tilsvarer hestens mankehøyde x 0,9. I fremre del av spiltauet bør det dessuten være sprinkelvegg over.

Glidende bindsel med en passe tung vekt i enden holder bindselet stramt og minsker risikoen for at hesten kan sette seg fast.

Tabell 1 - Størrelse på bokser og spiltau

Angivelsene i tabellen er minimumsmål.

		Boks		Spiltau		Fellesboks* arealkrav pr. hest	Liggeareal ved utegang*
	Mankehøyde (m)	Areal (m ²)	Korteste side (m)	Lengde (m)	Bredde (m)	Areal (m ²)	Areal (m ²)
Ponni	< 1,07	4	1,60	1,80	1,15	4	3,2
	1,08 – 1,30	5	1,90	2,15	1,40	5	4,0
	1,31 – 1,40	6	2,10	2,35	1,50	6	4,8
	1,41 – 1,48	7	2,20	2,45	1,60	7	5,6
Liten hest	1,49 – 1,60	8	2,35	2,65	1,75	8	6,4
Stor hest	1,61 – 1,70	9	2,50	2,85	1,85	9	7,2
Svært stor hest	> 1,71	10	2,70	3,05	1,95	10	8

*Arealkravet reduseres når *unghester* oppstalles gruppevis:

For hester 12-24 mnd. kan kravet til areal pr hest reduseres med 25%

For hester < 12 mnd. kan kravet til areal pr hest reduseres med 50%

Boks som brukes til *følling*, bør ha minst 12% større areal enn beregnet ut fra hoppas størrelse.**Gangbredder**

Stallgangen bør være minst 2,5 m (for ponnier minst 2 m).

Mellom spilt og boksrekke/vegg /spilt bør stallgangen være minst 3,0 m bred.

Takhøyde

Takhøyden bør være minst 2,5 m (minst 2,2 m for ponnier), helst 3,0 m eller mer.

Vaskeplass

Vaskeplass skal være egnet til helårsbruk og må derfor være innendørs.

Til § 9 Klima**Generelt**

De termiske klimafaktorer omfatter lufttemperatur, lufthastighet, relativ luftfuktighet, strålingstemperatur og temperatur på flatene rundt hestene. De øvrige klimafaktorer knytter seg til luftens renhet, dvs. innholdet av gasser, støv og mikroorganismer.

Hester har stor evne til å tilpasse seg lave temperaturer, bl.a. med å sette pels, forutsatt at temperaturovergangen ikke er for brå, at de får tilstrekkelig med fôr og har en tørr og trekkfri liggeplass. Behovet for bruk av dekken, særlig hvis hestene klippes for å fungere bedre i trening, må vurderes i det enkelte tilfelle.

Lufthastighet og ventilasjon

God ventilasjon må prioriteres fremfor å holde temperaturen oppe. Kuldegrader i stallen kan imidlertid gi praktiske problemer ved at vannet fryser. Tilleggsvarme kan da være aktuelt.

Ved lav lufttemperatur og samtidig stor lufthastighet kan varmetapet fra dyret bli stort. Lufthastigheten i hestenes oppholdsrom bør normalt være lav og ikke høyere enn 0,2 m/s. I varmt vær er likevel en høyere lufthastighet ønskelig for å få en bedre avkjøling av hestene. Inntaksluften bør ha tilstrekkelig høy og retningsstyrt hastighet slik at luften blir oppvarmet og blandet før den når hestene. Stort romvolum pr. dyr gir bedre mulighet for

oppvarming og innblanding av friskluften. Luften i stallen bør skiftes minst 4 ganger pr. time.

Nye styringssentraler for mekaniske ventilasjonsanlegg bør være utstyrt med varsling ved feil på ventilasjonsanlegget.

Relativ luftfuktighet

Luftfuktigheten bør holdes på et akseptabelt nivå som hindrer dannelse av kondens, helst under 80 %.

Gasskonsentrasjoner

De fleste gasser er giftige når konsentrasjonen blir høy nok.

Tabell 2 - gasskonsentrasjoner

Følgende anbefalinger gjelder:

Gass	Anbefalt konsentrasjon ppm	Merknad, grenseverdier
CO ₂	< 2000	Maksimumsnivå 3000 ppm
NH ₃	< 10	Inntil 20 ppm lokalt ved gjødselplass
H ₂ S	0	Inntil 5 ppm under utgjødsling

H₂S skal ikke finnes i målbare konsentrasjoner under normale forhold.

Støv og mikroorganismer

Høyt innhold av støvpartikler i luften kan irritere åndedretsorganene. Støvpartikler kan være bærere av mikroorganismer. Pollen og muggsporer kan være allergifremkallende. Støvkonsentrasjonen bør holdes så lav som mulig og er avhengig av renholdet, lufthastigheten, dyretettheten og støvinnholdet i fôr og strø. Støvinnholdet bør være mindre enn 4 mg/m³ luft.

Stort romvolum pr. dyr fører til lavere konsentrasjon av støv og mikroorganismer i luften.

Til § 10 Lys

Lysstyrken bør være minst 75 lux i minst 8 timer pr døgn.

Elektriske lysanlegg bør være dimensjonert til å gi en lysstyrke på 75 lux i middel for rommet. Lyspunktene bør plasseres slik at det blir best lys der det er størst behov ved inspeksjon og utføring av arbeidsoperasjoner. Lysarmaturene bør ikke plasseres slik at friskluften støter mot dem og gir nedslag og trekk på hestene.

Tilgang på dagslys

Naturlig lys har betydning for normale hormonsvingninger gjennom døgnet og året og dermed for hestens velvære. Ved innredning av stall i eksisterende rom, må det tas hensyn til muligheten for innsetning av et tilstrekkelig antall vinduer. Kjellerrom under bakkenivå bør unngås, da slike rom ofte har liten veggflate der det er mulighet for vindu. Kravet til dagslys i stallen kan lempes på ved driftsopplegg der hestene normalt oppholder seg utendørs når det er dagslys. Det forutsettes imidlertid at det er tilstrekkelig tilgang på dagslys for hester som sporadisk må stå inne hele dagen. Helt fravær av dagslys i stallrom aksepteres ikke.

Til § 11 Støy

Vedvarende lydstyrker over 65 dBA bør unngås. Ventilasjonsvifter er vanlige støykilder i staller. Ved installasjon av nye vifter bør det velges lydsvake vifter. Eksisterende anlegg bør lydisoleres.

Til § 12 Brannsikring

Brann starter oftest utenfor husdyrrommet. Spredning av røyk og branngasser inn i husdyrrommet er ofte årsaken til omfattende dyretragedier. Husdyrrommene skal ha riktig utført seksjonerings med tette konstruksjoner rundt rommene for å hindre spredning av brann, røyk og branngasser – se nærmere om dette nedenfor.

Ventilasjonsanlegget skal konstrueres og dimensjoneres med tanke på å redusere risikoen for inntrekk av branngasser til husdyrrommet ved en eventuell brann utenfor husdyrrommet.

Rømningsveier må ikke sperres og skal være tilgjengelig til bruk til enhver tid. Den utgangen som hestene vanligvis bruker og derfor er vant til, vil i mange tilfelle være den mest effektive rømningsveien. Utgang nummer to må være plassert og utformet slik at den er et reelt alternativ til hovedutgangen.

Driftsbygninger med mer enn 10 hester skal ha brannvarslingsanlegg. Det anbefales å benytte FG-godkjente alarmanlegg.

Strøminntak og tavle/sikringskap er ofte årsak til brann og skal derfor være i eget rom (branncelle av klasse EI30) som ikke har ventilasjon eller åpne kanalføringer til de andre rommene i bygningen.

Elektriske installasjoner i bygg for husdyrhold skal være sikret med jordfeilbryter. Kurs for ventilasjonsanlegg bør utstyres med jordfeilvarsler og være koblet utenom jordfeilbryter. Elektrisk utstyr skal vedlikeholdes, og det må sørges for nødvendig renhold. Det gjelder særlig for å hindre overoppheting av elektriske motorer, f. eks. vifter.

Hesteholder skal kunne dokumentere skriftlig at pålagt tilsyn med el-installasjoner er gjennomført.

Risikoklasse – Brannklasse – Seksjonering

Risikoklasse bestemmes av risikoen for skade på liv og helse for personer i bygningen. Driftsbygninger for husdyrhold vil i all hovedsak plasseres i risikoklasse 1 – den laveste risikoklassen.

Brannklasse bestemmes ut fra den konsekvens en brann kan innebære for skader på liv, helse, samfunnsmessige interesser og miljø. Dette vil avhenge bl.a. av byggverkets bæreevne mv. ved brann, og antall etasjer. En- og toetasjes driftsbygninger er vanligvis plassert i brannklasse (BK) 0.

Inndeling i brannseksjoner.

For bygninger i risikoklasse 1 og brannklasse 0 stiller Plan- og bygningsloven m/forskrifter ikke krav om seksjonering av bygget. Det anbefales imidlertid sterkt å seksjonere bygget slik at husdyrrommet og fôrlager /tekniske rom bygges som egne brannseksjoner. Seksjoneringsveggen bør bygges med brannmotstand EI 60 (REI 60) (REI 90 har enda større grad av sikkerhet).

Inndeling i brannceller.

For å sikre et godt vern mot brannspredning bør husdyrrom deles i egne brannceller tilsvarende rominndelinger i husdyrrommet. For husdyrrom utført som branncelle, anbefales vegger og tak med følgende brannmotstand:

Tabell 3 - Krav om brannceller

Bruttoareal i husdyrrommet	Brannmotstand i omsluttende vegger og dekke
Inntil 300 m ²	EI 30
Over 300 m ²	EI 60

Til § 14 Isolatbokser

Isolatbokser skal gjøre det mulig å begrense spredning av smittsom sykdom innen hesteholdet. Antallet bør tilpasses forventet antall sykdomstilfeller for sykdommer av middels smittsomhet, f.eks. kverke. For staller med mer enn 10 hester bør det være minst en isolatboks pr 20 hester i tillegg til forskriftens minstekrav. Dersom anlegget består av mindre, separate staller som kan håndteres som smittemessig atskilte enheter, er behovet for antall isolatbokser mindre enn i en stor stall med sammenhengende luftrom. Isolatboksen kan ligge i samme bygning eller i en bygning i rimelig nærhet. Isolatboksen(e) kan med fordel brukes til innslusing av nye hester og som gjestestall, men må kunne frigjøres på kort varsel uten at hesten(e) flyttes til de(n) syke hesten(e)s boks.

Til § 16 Luftegårder, beiter, treningsbaner og utearealer

Utearealet må ha størrelse og utforming som gir hestene mulighet mosjon, også i høyt tempo. Luftegårder bør være minst 10m x 30m. Forholdene bør legges til rette slik at flere hester kan gå sammen.

Underlaget må være egnet for hester uten for mye stein og holdes ryddet for gjenstander hestene kan skade seg på. Det må tåle den aktuelle belastningen uten å bli for mye tråkket opp, særlig når det er vått. Om vinteren kan det være behov for å måke snø, både av hensyn til underlaget og for å hindre at gjerdene blir for lave. Ved isete underlag må det settes i verk nødvendige tiltak, f.eks strøing eller skoing av hestene. Gjødning bør fjernes regelmessig av hensynet til hygien og underlaget.

Gjerdene må være godt synlige for hestene og av solide materialer eller strømførende. Sauenetting er lite egnet som hestegjerde pga risiko for at hester kan henge seg fast.

Til § 17 Tilsyn og stell

Hovpleie omfatter både daglig stell og regelmessig beskjæring og eventuelt skoing. Det er viktig at beskjæring og skoning utføres av personer med tilstrekkelig kompetanse slik at hestene ikke påføres unødig lidelse.

Til § 21 Fôr og vann

Hester bør ha kontinuerlig tilgang på drikkevann. Hester må få drikke seg utørste minst 2 ganger pr dag, men oftere når temperatur, bruk, amming eller andre forhold tilsier det. Hester foretrekker å drikke av et åpent vannspeil. Drikkekar bør gi 8-10 liter vann pr minutt. Snø kan ikke regnes som drikkevann.

Til § 22 Mosjon

Hester har behov for mosjon og for å utøve naturlig atferd. Med "fri bevegelse" menes at hesten slippes løs på egnet område der den kan utøve naturlig atferd. Fordi hester som står oppstallet på spiltau, har mindre bevegelsesfrihet på stallen enn hester på boks, er kravet til fri bevegelse strengere for slike hester. Fri bevegelse skal fortrinnsvis skje utendørs. Dersom vær eller føre gjør det uforsvarlig å slippe hesten løs ute, f. eks. pga glatt underlag, kan slipping i ridehus midlertidig brukes som erstatning.

Til § 25 Driftsformer med utegang

Utegang skal ikke være en oppbevaringsplass i perioder hestene ikke brukes, men et fullverdig hestehold. De funksjonelle kravene i kapittel II og III gjelder også for denne type hestehold så langt det passer (jfr. bl.a. takhøyde, lys, klima, støy, brannsikring, isolatboks, m.m. - se retningslinjer til § 7). Det er verdt å merke seg at det også ved utegang skal være mulig med individuell foring med kraftfôr (§21). Dette kan løses ved oppbinding og fôrkrybber eller lignende.

Leskurets plassering har stor betydning for om hestene vil bruke det. Leskuret bør plasseres høyt i terrenget med godt utsyn. Leskuret kan med fordel ha den ene langsiden åpen, eventuelt med et forheng av strimler i klar plast eller lignende. Den åpne siden bør vende bort fra fremherskende vindretning. I leskur med fire tette vegger må

døråpningene vies spesiell oppmerksomhet så ingen hester blir hindret adgang – se nærmere kommentarene til §§ 7 og 24. Alle hester må kunne bruke liggeplassen samtidig.

Uteområdet må være egnet til formålet. Utegang krever relativt stort areal med en grunn som kan drenere vekk vann. Et uteområde som store deler av året er svært gjørmete, er ikke akseptabelt. Se også kommentarene til § 16.

For hester som er i arbeid, må det være en løsning for hvordan svette hester skal tørkes etter bruk før de slippes i utegangen igjen.

Det må legges vekt på hvordan hestegruppen settes sammen for å unngå mobbing og aggressiv atferd.

Til § 26 Registreringsplikt og § 28 Tillatelse

Registreringsskjema for registreringspliktig hestehold og søknadsskjema for søknad om tillatelse etter § 28 er lagt ut på Mattilsynets hjemmesider. For hestehold som krever spesiell tillatelse, er det spesielt viktig å vurdere om hesteholderen har nødvendig kompetanse til å ivareta dyrevelferden på en god nok måte.

Tidsbegrenset tillatelse (5-10 år) kan være en fordel for å fange opp endringer i eier- eller driftsforhold.

Til § 36 Overgangsordninger

I siste setning henvises det til feil paragraf. Hestesenter godkjent etter forskrifter 15. juli 1978 nr. 2 om hestesenter, trenger ikke å søke om ny tillatelse etter **§ 28**, ikke § 10.

Dette vil bli rettet opp ved neste gjennomgang av forskriften.

040106b